

Г. А. Губарева, К. С. Руснак

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**Образ золотої молоді
в дискурсі українських засобів масової комунікації:
лінгвопрагматичний вимір**

Губарева Г. А., Руснак К. С. Образ золотої молоді в дискурсі українських засобів масової комунікації: лінгвопрагматичний вимір. У статті розглянуто вербалізатори образу золотої молоді в дискурсі засобів масової комунікації. Визначено семантичні й концептуальні зв'язки відповідних номенів, проаналізовано розвиток їхніх аксіологічних значень. Виділено мовні маркери стереотипізації образу мажора, описано конотативне забарвлення таких одиниць.

Ключові слова: *дискурс засобів масової комунікації, образ, фразеологізм, номен, оцінка, експресивність, конотація.*

Губарева Г. А., Руснак К. С. Образ золотой молодежи в дискурсе средств массовой коммуникации: лингвопрагматический аспект. В статье рассмотрены вербализаторы образа золотой молодежи в дискурсе средств массовой коммуникации. Определены семантические и концептуальные связи соответствующих номенов, проанализировано развитие их аксиологических значений. Выделены языковые маркеры стереотипизации образа мажора, описана коннотативная окрашенность таких единиц.

Ключевые слова: *дискурс средств массовой коммуникации, образ, фразеологизм, номен, оценка, экспрессивность, коннотация.*

Hubareva H. A., Rusnak K. S. An Image of Golden Youth in the Discourse of Ukrainian Mass Media: Linguistic and Pragmatic Dimension. Verbalizers of the image of a golden youth in the discourse of the media were studied in the article. Semantic and conceptual relationships of relevant nomens were defined; development of their axiological values was analyzed. Linguistic markers of stereotyping of the image of a golden youth were distinguished; connotative color of such units was described.

Keywords: *discourse of the media, image, phraseological unit, nomen, evaluation, expressiveness, connotation.*

У мові засобів масової комунікації активно вживаними є сталі вислови, що, маючи аксіологічну семантику, фіксують певні стереотипні уявлення про об'єкт референції. Серед таких одиниць — сполучення *золота молодь*, яким позначають дітей, що походять із заможних і впливових родин і марнують життя, витрачаючи батьківські статки. Цей вислів можна віднести до одиниць «із фіксованою в значенні раціональною оцінкою» [4:182], оскільки кваліфікаційні ознаки стереотипного образу, що стоять за одиницею (багатство, марнотратство, неробство), з погляду моралі оцінюються негативно. Мета нашої розвідки — описати специфіку вербалізації образу золотої молоді в мові сучасних українських ЗМК.

Показово, що академічний словник української мови фіксує ідеологічно конотоване значення вислову: «Золота молодь — презирлива назва байдикуючої молоді з дворянсько-буржуазних верств суспільства» [2:680]. «Презирливу» оцінку, закріплену узуально, ця одиниця послідовно реалізувала в мові радянської преси, наприклад: «А тим часом у розпусних барах в алкогольному чаді чиказька *золота молодь* щонаочі безсовісно розтринькує батьківські долари» [Прапор. — 1967. — № 10]. Локатив *чиказька*, назва валюти

США *долар* є мовними маркерами чужого, капіталістичного простору, так твориться міф про те, що *золота молодь* — явище західного суспільства. Хоча, як відомо, «починаючи з брежнєвських часів, виокремилася елітарна категорія «золотої молоді» — дітей московських високопосадовців. Згодом їх послідовники з'явилися і в республіканських столицях» [1:185]. Попри суспільні зміни цей вислів залишається актуальним й активно вживаним, розвиваючи свій прагматичний потенціал.

У сучасній пресі номен *золота молодь* порізному виявляє свою аксіологічну маркованість. Очевидною є його негативна оцінність («*Усі ненавидять золоту молодь за безсовісну поведінку на дорозі*» [Дзеркало тижня. — 2009. — № 11]). Разом із тим вислів може виконувати суто номінативну функцію, реалізуючи сему 'нащадки багатих батьків' («*Закордон давно став батьківщиною для багатьох з тих, кого прийнято називати золотою молоддю*» [life.pravda.com.ua; 31.07.2011]), рідше набуває позитивного забарвлення («*Серед золотої молоді є талановиті люди, зацікавлені в розвитку своєї країни*» [Дзеркало тижня. — 2009. — № 29]), при цьому воно пов'я-

зане з актуалізацією відтінків значення 'талановитий, який прагне здобути знання'.

Більшій виразності фразеологізму надають різні видозміни його структури, зокрема розгоргання образу: «Перший тип багаті молоді — це діти, що народилися в золотих пелюшках» [life.pravda.com.ua; 31.07.2011]; «Чого "мажорів" заведено називати саме "золотою молоддю"? Можливо, ці люди мають "золоті" руки? Може, "золоті", цебто блискучі, знання й уміння? А, можливо, йдеться про "золотий" характер?.. Певна річ, і першого, і другого, і поготів третього переважна більшість із них апіорі позбавлені. ... "Золоті голівоньки" думати не звикли. ... Термін "золота молодь" для позначення лінивих, не з власної кишені заможних осіб, гадаю, відображає ніщо інше, як банальні величезні капітали. "Золоті" машини, щедро "озолочені" гаманці й кредитні картки, "золоті" перспективи, але далеко не завжди щасливе їхнє справдження — ось усе те, з чого складається існування "мажора"» [h.ua/story; 18.06.2010]. В останньому контексті обігрування переносних значень прикметника золотий постає головним засобом творення іронічної тональності тексту.

Для називання молодих людей, які живуть за рахунок заможних батьків, нині активно, поряд з усталеною сполукою золота молодь, використовують жаргонізм мажор — «несхвальн. 1. Матеріально забезпечена молода людина, яка вдає із себе представника еліти і підкреслює свою вищість над іншими. 2. Підліток, син заможних батьків» [3:209]. Часто обидві одиниці функціонують в одному контексті як синоніми: «Мажори в законі: п'ять найгучніших злочинів «золотої молоді» України — ніхто не сів» [bbc.co.uk/ukrainian/press_review; 16.03.2012]. Типовим засобом номінування мажорів у мові мас-медіа є також зневажливо-іронічні демінутиви (багатенькі дітки, синочки і донечки багатих батьків; мажорики, княженята).

Численними є контексти, у яких мовці відзначають схожість образів, означуваних одиницями мажор і золота молодь: «У 80-х роках їх називали «золотою молоддю», в дев'яностих та двотисячних прижився інший термін — «мажори». У них — багато можливостей, відсутність відповідальності та батьківська опіка. Вони — діти впливових політиків, чиновників та бізнесменів» [vse.rv.ua; 19.03.2013]; «В Україні діти політичних діячів і високопосадовців називаються мажорами від англійського слова major (значний, сильний). Це золота молодь нового часу» [pic.com.ua; 20.01.2014]. Проте нерідко мажор і золота молодь зіставляються, відмінність аналізованих одиниць полягає в несхожості їхнього аксіологічного компонента. Диференціація відповідних понять є наслідком експлікації етичної оцінки: «Золота молодь і мажори — не одне й те саме. Перші прагнуть щось зробити для країни. А мажори — ті, у яких є все: блаза, зв'язки, гроші, і вони можуть їх використовувати, але не хочуть. Себе я відношу до золотої молоді, — зауважує дівчина» [life.pravda.com.ua; 31.07.2011]; «Поняття «мажор-

ри» було б неправильно асоціювати з «золотою молоддю». Адже представник золотої молоді може й не бути мажором. Він може бути інтелегентною, високоосвіченою особистістю, або ж просто нормальною людиною, якій чужі «навороти», «понти», бажання марно тратити своє життя» [Україна молода. — 2012. — № 30]. В останньому прикладі номен золота молодь актуалізує позитивну оцінку, яка постає через протиставлення позитивно забарвлених складників образу (інтелегентна, високоосвічена особистість, просто нормальна людина) проявам «мажорства», маркерами якого є жаргонізми з конотацією згубності (навороти, понти). Аксіологічна полярність номенів золота молодь і мажор зумовлена, як видається, тим, що перший із них здатний контекстуально відновлювати позитивний конотативний потенціал прикметникового компонента, тоді як другий має стійке оцінне нашарування. Унаслідок такої прагматичної особливості вислів золота молодь може відходити від свого усталеного значення: «Голова громадської організації «Волинські патріоти» Володимир Красуля зазначив, що волонтери, які протягом чотирьох днів з ранку до вечора збирали кошти та необхідні для армії речі — справжня золота молодь, а "не ті мажори, які сидять в барах та п'ють пиво"» [volynnews.com; 11.08.2014]. Аналізована одиниця в контексті стає носієм авторської позитивної оцінки, яка підсилюється прикметником справжня. В індивідуальній картині мовця стереотипний образ мажора, що є вкрай негативним, не може номінуватися одиницею золота молодь.

У дискурсі ЗМК регулярно відтворюються стереотипні уявлення мовців про мажорів: походження із сімей високих посадовців, політичної та бізнесової еліти («Віктор Янукович-молодий — типовий мажор, дитя впливових батьків, яке використовує їхній статус, але не має шансів на повторення їхнього успіху, бо бракує йому харизми і сили волі» [http://www.pic.com.ua]); неробство, розбещеність («Мажори «прожигают» батьківські гроші, козираючи ними за кожної нагоди, хоча самі для свого добробуту ніскілечки не зробили. Марнотратство — головний козир мажорів. «Працювати — ганебно, працюють люди без грошей і зв'язків, — думки типового мажора. — Навіщо ходити на роботу? Заробляти гроші? — Вони ж вилазять з банкомата!». Для них такий стан речей цілком нормальний — типові «кровосісі», як каже Микола Янович» [archive.wz.lviv.ua/articles/92609]); низький культурний рівень («Хизування української еліти кірковими не дивує, адже їхню культурну матрицю найкраще ілюструє кліп Тіамі й Грігорія Лепса «Я уеду жити в Лондон», який, судячи з соцмереж, так люблять українські мажори, — суміш російських понтів і західного достатку, густо приправлена провінційними комплексами» [vip.tyzhden.ua; 07.09.2013]). Наведені контексти демонструють, що, окреслюючи тему «мажорства» як специфічного стилю життя молодих людей, журналісти вдаються до різних способів вираження оцінки — від прямих оцінних суджень (типовий мажор) до від-

вертого висміювання, чому слугують яскраві експресивні («прожигаютъ» батьківські гроші, типові «кровосісі»; суміш російських понтів і західного достатку, густо приправлена провінційними комплексами та ін.). Часто актуалізуються карикатурний портрет мажора («Олександр Головін — при повному параді. Модні джинси, кудлата шевелюра, на шії товстий мажорський ланцюг» [http://www.1plus1.ua], поведінкові стереотипи, при цьому особливо гостро виявляється пейоративна семантика: «Розступіться — мажор» їде [Назва]. Як у житті мажори думають, що їм все дозволено, так і на дорозі. Вони знають, що закони для таких, як ми — простих. А з "мажора" що візьмеш?» [http://molbuk.ua]. Стереотипізація поведінки мажорів, посилення оцінки приводить до розширення семантики номена мажор від 'молода людина з багатой родини' до 'багатий, людина при владі, що поводить, як мажор'. Відповідні тексти завжди експлікують підкреслено негативну оцінку багатих людей шляхом відтворення поведінкових стереотипів: «Мажор як діагноз [назва]. За роки незалежності, коли екс-партноменклатурники й новоспечені бізнесмени завершили накопичення первинного капіталу, сформувався цілий клас нащадків можновладців, які вже давно забули, що таке закон і елементарні норми моралі. Їх прийнято називати «мажорами». Це слово означає спосіб життя й невиліковну хворобу. Її носії зневажають правоохоронну систему, бо вона працює на них, плюють на решту громадян, бо то для них обслуговуючий персонал, холоуї. Вони чавлять простих людей на дорогах, стріляють по них, б'ють. Та коли наражаються на хвилю громадського обурення, тікають, підбгавши хвоста, світ за очі» [tyzhden.ua; 15.07.2011]. Морбальні метафори мажор-діагноз, мажор-невиліковна хвороба важливі щодо образної вербалізації аномальності способу життя мажорів. Актуалізація стереотипних сценаріїв поведінки заможної молоді може ставати ще й засобом самоіронізування: «А ми вирішили відпочити, як справжні мажори. Спустили на подорож усі весільні гроші. Мабуть, на Мальдівах були вперше і востаннє» [gazeta.ua; 25.03.2014]. Мовець відмежовує себе від такого типу людей, але вдається до порівняння як мажор, яке передає значення 'дуже розкішно, не по кишені' і посилює виразність висловленого.

Література

1. Паславський І. Мажорність як субкультурний феномен сучасності у телевізійній та друкованій журналістиці / Ігор Паславський // Теле- та радіожурналістика. — 2013. — Вип. 12. — С. 166—187. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tir_2013_12_42.pdf.
2. Словник української мови : [в 11 томах]. Т. 3 / [АН УРСР, Інститут мовознавства ; за ред. І. Білодіда]. — К. : Наук. думка, 1972.
3. Ставицька Л. Короткий словник жаргонної лексики української мови / Леся Ставицька. — К. : Кристика, 2003.
4. Теля В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Теля. — М. : Языки русской культуры, 1996. — 288 с.

Похідні прикметники мажорний, мажорський, мажористий реалізують значення «який властивий мажорові; винятковий, розкішний», мають негативну конотацію й означають низку конкретних і абстрактних понять, які асоціативно пов'язані з образом молодого багатія (тачка, прикид, район, магазин, лицей, університет, поведінка тощо): «...він — мажор, і кар'єра у нього «мажорна», пульсує в такт відповідної кон'юнктури і можливостей батьків ... Він формується як особа в мажорній атмосфері... Мажорне виховання дає про себе знати» [ukrgazetaplus.net].

Оскільки жаргонізм мажор відносно недавно увійшов до активного вжитку, у свідомості мовців регулярно актуалізуються значення омонімічних одиниць: «Форс мажорів: золота молодь не бачить свого майбутнього за межами України» [http://life.pravda.com.ua; 31.07.2011]. Подвійна актуалізація значення є засобом мовної гри. Так, іронічний ефект досягається шляхом паронимазії та накладання семантики слів форс-мажор (непередбачувана, надзвичайна подія) та форс (з одного боку, 'гроші' у кримінальному жаргоні [2:379], з другого — розмовне 'хизування, прагнення похвастати, виставити напоказ що-небудь, вразити чимось'). Обіграння семантики номена мажор спостерігаємо також у разі апеляції до переносного значення цієї лексеми 'позитивний, піднесений настрій': «Чи скоро впадуть у мінор здичавілі "мажори"?» [old.tyzhden.ua].

Таким чином, мовний образ золотої молоді є значною мірою стереотипізованим, іронічним, переважно негативно оцінним. Образ багатой молоді твориться шляхом актуалізації сем 'марнотратство', 'розбещеність', 'багатство'.

Диференціація понять мажор та золота молодь полягає у відмінності реалізації аксіологічних значень відповідних одиниць: жаргонізм мажор містить денотативно закріплену негативну оцінку, натомість сполука золота молодь здатна виявляти позитивні конотації або бути нейтральним номеном.

Більш експресивними є вторинні номени, представлені різними образними сполуками. Помітною є тенденція подальшого розвитку конотативних значень цих одиниць та похідних від них.